

Archeologický výskum na dostavbe hotela Holiday Inn v Trnave

PETER NAGY

Abstrakt: Autor chce týmto príspevkom oboznámiť verejnosť s výsledkami archeologického výskumu, realizovanom v centre Trnavy pracovníkmi SNM – Archeologického múzea v máji–auguste roku 2009. Na pomerne malej skúmanej ploche sa tu odkrylo 51 objektov. Z ich charakteru možno konštatovať, že tu boli skúmané zadné časti parcel medzi ulicami Hornopotočná a Hollého a takmer všetky objekty boli súčasťou hospodárskeho zázemia budov, nachádzajúcich sa pravdepodobne bližšie k týmto uliciam.

Najpočetnejšími objektmi (8) na nami skúmanej ploche boli tie, ktoré sme identifikovali ako ľadnice (17.–20. storočie). Rovnako početnou skupinou objektov (8) boli piecky (13.–16. storočie). Ďalej studne (5), z ktorých štyri sú datované do 13.–14. storočia a jedna na začiatok 20. storočia. Objektmi veľmi bohatými na nálezy boli stredoveké žumpy (3), datované na prelom 13. a 14. storočia. Zo stredovekých objektov treba ešte spomenúť konštrukčne zaujímavú zásobnicovú jamu – objekt 14/2009, ktorej steny boli vypletané prútím (14. storočie).

Publikovaním nálezov z tohto výskumu sa autor snaží doplniť poznatky o živote v stredovekej a novovekej Trnave, známe z doteraz vydaných publikácií.

Kľúčové slová: Slovensko – Trnava – stredovek a novovek – ľadnica – akvamanele.

Archaeological Research Involved in the Completion of the Holiday Inn Hotel, Trnava

Abstract: This contribution presents to the public the results of archaeological research in the centre of Trnava, carried out by the SNM Archaeological Museum in May–August 2009. 51 features were disclosed in a relatively small area. Their character indicates that they made rear sections of plots located between Hornopotočná and Hollého streets. Virtually all of the features were part of the economic hinterland of buildings possibly situated closer to the two streets. The largest number of features on the site (8) are those identified as ice houses (17th–20th centuries). A group of equal size (8) comprised furnaces (13th–16th centuries), and there were also five wells four of which are dated to the 13th–14th centuries and one to the early 20th century. Medieval refuse pits (3) from the late 13th–early 14th century proved rich in archaeological finds. Another medieval feature was a 14th-century storage pit of an interesting construction (feature 14/2009) with wickerwork walls. The publishing of the finds from the site supplements the existing information about life in medieval and modern-age Trnava.

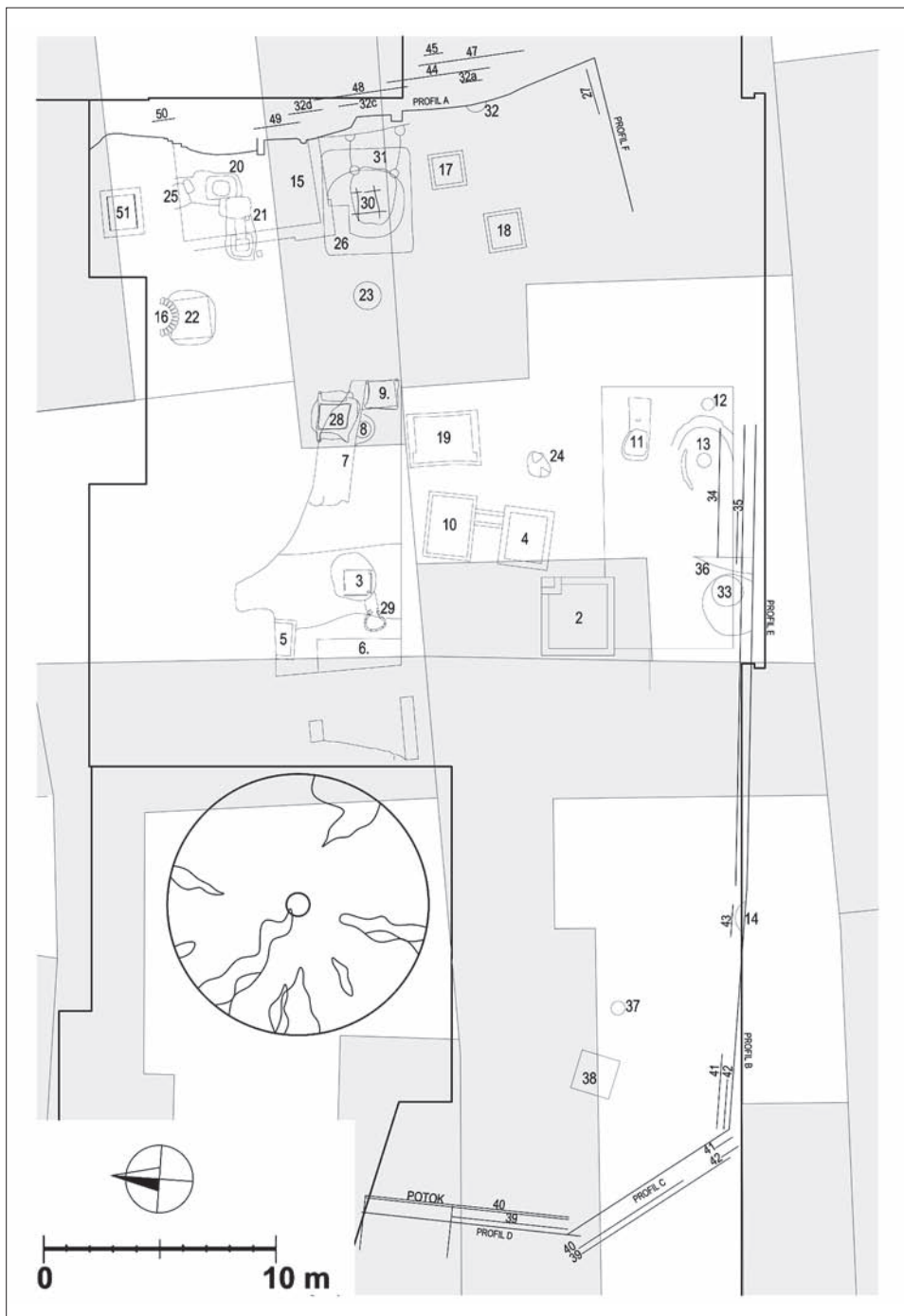
Key words: Slovakia – Trnava – Middle Ages and modern age – ice house – aquamanile.

Úvod

Okrem stručných sumarizujúcich prác sústreďujúcich sa na opis nálezov, akými sú napríklad Meszárosová (1988), Urmínský (2010), dodnes snáď neexistuje príspevok komplexne hodnotiaci archeologické nálezy z Trnavy. Autori publikácií sa sústreďovali predovšetkým na popis, väčšinou svojich, archeologických výskumov, realizovaných na parcelách v centre Trnavy (najbližšie k nami skúmanej lokalite boli Urmínský 2001, 21–26; Hoššo 2008, 3–10). Ani táto práca nemá ambíciu byť inou. Chceme oboznámiť verejnosť s výsledkami jedného, na organizáciu náročného výskumu, ktorým sa nám podarilo napriek prekážkam a pomerne malej skúmanej ploche nájsť, zdokumentovať a doslova pred bagrami zachrániť veľké kvantum nálezov.

Nálezové okolnosti a zachytené objekty

Uvedený archeologický výskum realizovali pracovníci SNM – Archeologického múzea v máji–auguste roku 2009. Skúmaná stavba sa nachádza v centrálnej časti mesta Trnava, medzi ulicami Hollého a Hornopotočnou. Na skúmanej ploche sme objavili 51 objektov a 1 žiarový hrob. Tento pomerne vysoký počet vyplýva z polohy lokality situovanej v úplnom centre stredovekej Trnavy, medzi farským kostolom a radnicou. Že bolo toto miesto intenzívne osídlené už od 13. storočia, dokladá i hrúbka kultúrnych vrstiev vytvorených antropogénnou činnosťou od 13.–20. storočia. Na niektorých miestach presahovala 3,5 m. Z charakteru nájdených objektov môžeme konštatovať (za predpokladu podobnosti stredovekej a novovekej parcelácie), že sa skúmali zadné časti parcel medzi ulicami Hornopotočná

Obr. 1. Pódorysný plán skúmanej lokality s vloženými údajmi z katastrálnych máp z rokov 1895 a 1935. Kresba D. Nagyová.
 Abb. 1. Grundplanskizze der untersuchten Fundstelle mit eingefügten Angaben aus den Katasterkarten von 1895 und 1935.
 Zeichnung D. Nagyová.

a Hollého. Takmer všetky boli súčasťou hospodárskeho zázemia budov, nachádzajúcich sa pravdepodobne bližšie k týmto uliciam. Tieto meštianske domy nezasahovali do nami skúmanej plochy, a preto neboli predmetom nášho výskumu.

Samotné domy sme zachytávali len okrajovo na východnom a západnom profile. Otázna zostane poloha budov z 18.–20. storočia. Pretože vrchné vrstvy, v ktorých sa ich základy nachádzali, boli odbagrované stavebníkom už pred začatím archeologického výskumu. Ich polohu sme sa pokúsili „dosledovať“ vložением údajov z katastrálnych máp z rokov 1895 a 1935 do našich pôdorysných plánov. Aspoň čiastočne tak vieme povedať, kde sa budovy z 18.–20. storočia nachádzali.

Najpočetnejšími objektmi na nami skúmanej ploche boli tie, ktoré sme identifikovali ako ladnice (8). Spoločným menovateľom odkrytých ladníc bola ich konštrukcia. Všetky boli štvorhranné a steny mali vymurované z nekvalitne vypálených tehál, v murive spájaných nepriepustným ílom. Po skončení ich primárnej funkcie chladiaceho zariadenia boli využité ako odpadové jamy. Všetkých osem obsahovalo veľké množstvo archeologického materiálu, najmä fragmentov kuchynskej keramiky a skla. Podľa nájdených artefaktov sme ich zadatovali do 17.–20. storočia.

Rovnako početnou skupinou objektov boli piecky (8). Všetky mali pravdepodobne kuchynskú funkciu, pretože sme pri žiadnej nenašli stopy po výrobnnej činnosti. Podobne ako u ladníc, i piecky mali spoločný spôsob, akým ich postavili. Vopred vykopanú jamu naplnili žltosivou sprašou a následne do nej piecku vymodelovali. Líšili sa však v tvare a spôsobe vyformovania vykurovacej komory a kanála. Komora bola vymodelovaná buď na prútenú konštrukciu, ako to máme doložené u objektov 11A a 29/2009, alebo do jamy so sprašou dali pri stavbe drevené debnenie, ktoré následne utlačili sprašou a po vypálení vytvorilo komoru, ako nám najlepšie ukazuje objekt 20/2009. Vykurovací kanál mohol byť spevnený tehľami (objekty 11B a 20/2009) alebo kameňmi (objekt 29/2009). Podľa málopočetného v nich nájdeného datovateľného materiálu sme dobu, kedy boli postavené, určili na 13.–16. storočie.

Tretou skupinou boli studne. Štyri z 13.–14. storočia, piata, murovaná z tehál s kolkom MITTACSEK P. (trnavská tehleňa Pavla Mittacseka), bola zo začiatku 20. storočia. Stredoveké studne boli štvorhranné, vydrevenené doskami a v rohoch spevnené stojkami.

Poslednou, no na nálezy veľmi bohatou skupinou objektov boli stredoveké žumpy. Všetky tri boli štvorhranného pôdorysu. Pôvodne mali pravdepodobne podobnú výdrevu ako studne. Tá sa však ani u jednej nezachovala. Po skončení funkcie žumpy ich využili ako odpadové jamy. Vďaka tomu sa nám zachovalo len z objektov 9 a 28/2009 deväť takmer celých keramických nádob a veľké množstvo fragmentov keramiky. Medzi nimi i fragment z akvamanele v tvare baranej hlavy. Okrem toho sa tu nachádzalo i niekoľko desiatok črepov skla.

Okrem predošlých treba spomenúť ešte dva konštrukčne zaujímavé objekty. Prvým sú základy domu (objekt 44/2009) s veľmi zaujímavými vyľahčovacími oblúkmi a zásobnicovú jamu, ktorej steny boli vypletané (pravdepodobne lieskovým) prúťom (objekt 14/2009).

Stručný opis odkrytých objektov

Objekt 1/2009: Ladnica – žumpa

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 300 × 260 cm, ktorého steny boli murované z tehál od firmy Reidner, spájaných nekvalitnou vápennou drobnou maltou. Obsah bol tvorený prevažne črepmi kuchynskej keramiky, skla a iným domovým odpadom. Dno mala vo výške 142,70 m n. m.

Datovanie: koniec 19. – 1. polovica 20. storočia.

Objekt 2/2009: Šachta

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 300 × 340 cm, ktorého steny boli murované z tehál vyrobených strojom, spájaných cementovou maltou. Dno mala vo výške 143,40 m n. m.

Datovanie: 2. polovica 20. storočia.

Objekt 3/2009: Studňa

Objekt sa od úrovne 142,40 m n. m. javil ako kónicky sa smerom nadol zužujúca jama kruhového pôdorysu, s $\varnothing$ 200 cm. Obsahovala sivohnedú hlinito-štrkovú zeminu, ktorá bola vo väčšej hĺbke silne premáčaná. Prímеси tvorili kusy mazanice a črepy keramiky z 10.–13. storočia. Od hĺbky 139,70 m n. m. objekt zmenil charakter. Zachoval sa tu vo svojej pôvodnej podobe. Mal štvorcový pôdorys s rozmermi 110 × 110 cm, steny boli vydravené doskami hrubými 3,5 cm a spevnené v rohoch stojkami. Dno objektu bolo v hĺbke od 138,5 m n. m.

Datovanie: 13. storočie.

Objekt 4/2009: Žumpa

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 250 × 210 cm, ktorého steny boli murované z tehál, s kolkom v tvare kríža v kruhu, spájaných ílom. Bola vyplnená svetlohnedou zeminou, premiešanou črepmi kuchynskej keramiky, skla a iným domovým odpadom. Dno mala vo výške 142,60 m n. m.

Datovanie: koniec 19. – 1. polovica 20. storočia.

Objekt 5/2009: Ladnica – žumpa

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 170 × ? cm, ktorého steny boli murované z neznámkovaných tehál, spájaných ílom. Bola vyplnená tmavohnedou zeminou, v ktorej sme našli datujúce črepy. Dno mala vo výške 142,40 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 6/2009: Odpadová jama (?)

V pôdoryse len čiastočne zachytená jama podlhovastého tvaru s rozmermi 3,5 × 1,5 m, ktorej výplň tvorila sivohnedá zemina, premiešaná zlomkami tehloviny a kusmi žltého ílu. Bez datujúceho materiálu. Dno mala vo výške 142,30 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 18.–19. storočie.

Objekt 7/2009: Znížená pracovná plocha (?)

V pôdoryse len čiastočne zachytená jama (narušená bývalou nájazdovou rampou na stavbu hotela) podlhovastého tvaru s rozmermi 5,5 × 1,7 m, ktorej výplň tvorila svetlohnedá hlinito-piesčitá zemina, premiešaná drobnými uhlíkmi a keramickými črepmi. Dno objektu bolo vo výške 141,70 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 8/2009: Odpadová jama (?)

V pôdoryse kruhová jama s $\varnothing$ 70 cm. Výplň tvorila sivohnedá zemina, premiešaná kusmi mazanice (do $\varnothing$ 20 cm) a žltého ílu, drobnými uhlíkmi a keramickými črepmi. Dno objektu bolo vo výške 142,00 m n. m.

Datovanie: 13.–15. storočie.

Objekt 9/2009: Odpadová jama – žumpa

V pôdoryse obdĺžniková jama, zachytená už na úrovni sondy 2/09, s rozmermi 130 × 110 cm, ktorej výplň tvorila červenohnedá zemina s veľkým množstvom črepov stredovekej keramiky, skla, kúskami uhlíkov, zvieracích kostí a zbytkov dreva. Na dne objektu sa nachádzala tmavosivá popolová vrstva s obsahom uhlíkov (pravdepodobne ohnisko). Dno objektu bolo vo výške 140,5 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 10/2009: Ladnica – žumpa

V pôdoryse obdĺžniková jama s rozmermi 280 × 200 cm, ktorej výplň tvorila tmavohnedá humózná zemina, premiešaná zlomkami tehál a strešnej krytiny. Steny objektu boli

murované z tehál, s kolkom v tvare malého kríža v kruhu a spájané ílom. Dno objektu bolo na úrovni 142,50 m n. m.

Datovanie: 19. – 1. polovica 20. storočia.

Objekt 11/2009: Dve piecky

V pôdoryse obdĺžnikový objekt s rozmermi 270 × 110 cm. Na úrovni sondy 1/09 (142,68 m n. m.) sa javil ako jama, naplnená žltosivou, ílovito-piesčitou sprašou s tehlovočervenou prepálenou plochou v tvare lichobežníka (dno piecky) na západnej strane. Po vybratí objektu na polovicu sme zistili, že pod touto pieckou je ešte jedna. Jej ústie bolo zaklenuté zo stredovekých tehál – prstoviek (13.–15. storočie). Výplň piecky 2 tvorila kropenatá zemina, premiešaná uhlíkmi a popolom. Zvyšok jamy bol vyplnený spomínanou žltosivou, ílovito-piesčitou sprašou, do ktorej boli piecky vymodelované. Okrem tehál, ktoré mohli byť použité sekundárne, bez datujúceho materiálu. Dno objektu bolo vo výške 142,00 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 13.–15. storočie.

Objekt 12/2009: Kolová jama

V pôdoryse kruhová jama s $\varnothing$ 70 cm. Výplň jamy tvorila kropenatá žltosivá zemina, premiešaná uhlíkmi a popolom.

Datovanie: bez datujúceho materiálu, pravdepodobne novovek.

Objekt 13/2009: Výkop (?)

V pôdoryse okrúhla jama s $\varnothing$ 3 m, ktorá sa smerom na západ vytrácala. Výplň jamy tvorila hlinito-štrková hnedosivá zemina, premiešaná s uhlíkmi a popolom. Pravdepodobne sa jednalo o novoveký výkop nám neznámeho účelu, ktorý sa pomaly zanášal.

Datovanie: bez datujúceho materiálu, pravdepodobne novovek.

Objekt 14/2009: Zásobnica sekundárne využitá ako odpadová jama

Objekt zistený na profile B mal hruškovitý tvar. Jeho steny boli vypletané prútím, podľa zbežného rozboru archeobotanicky pravdepodobne lieskovým. Vrstevnato uloženú výplň jamy tvorila hlinito-ílovitá masná tmavosivá zemina, premiešaná s ovocnými kôstkami, obilím, uhlíkmi, fragmentmi keramiky a skla s nálepmi (13.–15. storočie) Išlo pravdepodobne o zásobnicu na obilie, ktorá sa neskôr používala ako odpadová jama na vylievanie kalu z kvasenia alkoholických nápojov.

Datovanie: 13.–15. storočie.

Objekt 15/2009: Základy budovy

V pôdoryse len čiastočne zachytený objekt obdĺžnikového tvaru s rozmermi 7 × 4 m, tvorený murivami z tehál bez kolku, kladených na íl, s rozmermi 28 × 13 × 6 cm. Okrem tehál bez datujúceho materiálu.

Datovanie: pravdepodobne 16.–17. storočie.

Objekt 16/2009: Studňa

V pôdoryse kruhová jama $\varnothing$ 170 cm, ktorej steny boli vymurované z nasucho kladených tehál s kolkom MITTACSEK P. (trnavská tehelňa Pavla Mittacseka). Výplň objektu tvorila tmavohnedá humózná zemina, premiešaná popolom a domovým odpadom.

Datovanie: začiatok 20. storočia.

Objekt 17/2009: Ľadnica – žumpa

Objekt štvorcového pôdorysu s rozmermi 150 × 150 cm, ktorého výplň tvorila tmavohnedá zemina, premiešaná veľkým množstvom črepov z kuchynskej a technickej keramiky (kachlice), skla, kúskami uhlíkov, zvieracích kostí a zlomkami tehál. Steny objektu boli murované z tehál, s kolkom v tvare veľkého kríža v kruhu a spájané ílom. Dno objektu bolo na úrovni 141,00 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 18/2009: Ladnica – žumpa

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 170 × 160 cm, ktorého výplň tvorila tmavohnedá zemina, premiešaná veľkým množstvom črepov z kuchynskej aj technickej keramiky (kachlice, lekárnické banky), skla, kúskami uhlíkov, zvieracích kostí a zlomkami tehál. Steny objektu boli murované z tehál s kolkom v tvare šesťprstencového kolesa a spájané ílom. Dno objektu bolo na úrovni 141,10 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 19/2009: Ladnica – žumpa

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 300 × 220 cm, s vetracími otvormi v západných rohoch, ktorého výplň tvorila tmavohnedá zemina, premiešaná veľkým množstvom črepov z kuchynskej a technickej keramiky (kachlice), skla, kúskami uhlíkov, zvieracích kostí a zlomkami tehál. Steny objektu boli murované z tehál s kolkom v tvare kríža v kruhu a spájané ílom. Dno objektu bolo na úrovni 140,90 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Obr. 2. Objekty 17, 18 a 19/2009 po vybratí. Foto P. Nagy.

Abb. 2. Objekte 17, 18 und 19/2009 nach der Aushebung. Foto P. Nagy.

Objekt 20/2009: Piecka s tehlovým ústím

V pôdoryse obdĺžnikový objekt s rozmermi 200 × 136 cm, s tehlovočerveným prepáleným obdĺžnikom v strede objektu. Po vybratí objektu na polovicu sme zistili, že sa jedná o piecku pomerne zložitej konštrukcie, ktorá tvorila s objektom 25 (predpečná jama) jeden celok.

Výplň komory piecky a vykurovacieho kanála tvorila sivožltá kropenatá zemina, premiešaná kúskami mazanice, uhlíkmi, popolom a keramickými črepmi. Zvyšok objektu bol vyplnený žltosivou, ílovito-piesčitou sprašou, do ktorej bola piecka vymodelovaná za pomoci dreveného debnenia, ktorého stopy zostali viditeľné na stenách komory pece. Predná a zadná stena vykurovacieho kanála bola zaklenutá prstovanými tehľami s organickými prímiesami, rôznych formátov. Dno objektu bolo vo výške 141,30 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 21/2009: Piecka

V pôdoryse obdĺžnikový objekt s rozmermi 270 × 130 cm sa javil ako jama naplnená žltosivou, ílovito-piesčitou sprašou s tehlovočervenou prepálenou plochou štvorcového tvaru (dno piecky) na západnej strane. V strede objektu vychádzala zo štvorca východným smerom sivohnedá plocha – vykurovací kanál. Výplň vykurovacieho kanála tvorila sivohnedá kropenatá zemina, premiešaná uhlíkmi, popolom a keramickými črepmi. Zvyšok objektu bol vyplnený spomínanou žltosivou, ílovito-piesčitou sprašou, do ktorej bola piecka vymodelovaná. Dno objektu bolo vo výške 141,70 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 22/2009: Studňa

Objekt sa od úrovne 142,40 m n. m. javil ako kónicky sa smerom nadol zužujúca jama kruhového pôdorysu s Ø 240 cm. Obsahovala sivohnedú hlinito-štrkovú zeminu, ktorá bola vo väčšej hĺbke silne premáčaná. Prímiesi tvorili kusy mazanice a črepy keramiky z 10.–13. storočia. Od hĺbky 141,80 m n. m. objekt zmenil charakter. Mal štvorcový pôdorys s rozmermi 170 × 170 cm, steny boli pôvodne vydrevenené. Z drevenej konštrukcie sa zachovali len drobné zvyšky dreva. Dno objektu bolo v hĺbke 138,5 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 23/2009: Odpadová jama

V pôdoryse kruhový objekt s Ø 120 cm, ktorého výplň tvorila sivohnedá hlinito-štrková zemina, premiešaná popolom, uhlíkmi a fragmentmi keramiky. Dno objektu bolo v hĺbke 141,2 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 24/2009: Piecka

V pôdoryse oválny objekt tehlovočervenej farby (prepálený). Zachytili sme z neho iba dno, podľa ktorého sme objekt identifikovali ako piecku. Bez datujúceho materiálu.

Datovanie: pravdepodobne 13.–14. storočie.

Objekt 25/2009: Predpečná jama objektu 20

V pôdoryse len čiastočne zachytená jama podlhovastého tvaru s rozmermi 1,3 × 1,2 m, ktorej výplň tvorila sivohnedá zemina, premiešaná zlomkami mazanice a kusmi žltého ílu. Po vybratí na polovicu sme zistili, že je to štvorhranná predpečná jama, do ktorej viedli od juhu schody, spevnené drevenými schodnicami. Na dne objektu sa v hrúbke 20 cm nachádzali vrstvy popola vyhrabaného z pece (objekt 20). Objekt bol pravdepodobne zastrešený, pretože sme objavili stopy po kolovej konštrukcii. Dno objektu bolo vo výške 142,70 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 26/2009: Objekt neznámej funkcie – pravdepodobne ťažobná jama na spráš

Objekt štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 450 × 380 cm, ktorého výplň tvorila štrkovo-ílovitá zemina, premiešaná kúskami uhlíkov a fragmentmi keramiky z 10.–13. storočia. Dno objektu bolo na úrovni 140,40 m n. m.

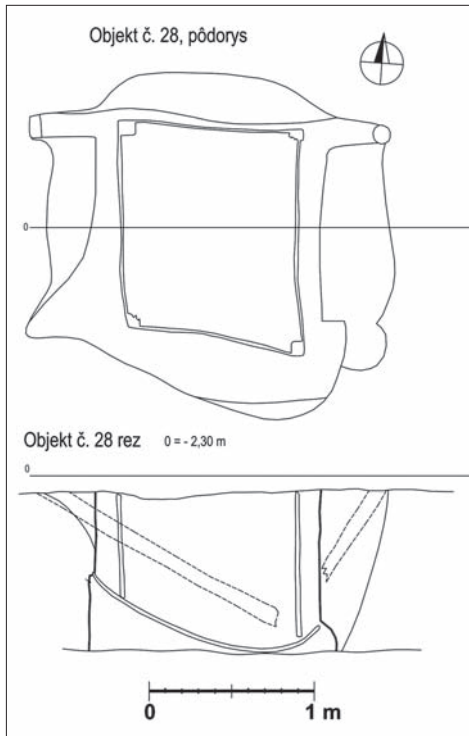
Datovanie: 13. storočie.

Objekt 27/2009: Odpadová jama

Objekt pravdepodobne kruhového pôdorysu, zistený na profile pod rampou. Jeho obsah tvorili žltohnedé vrstvy hlinito-piesčitej zeminy s kúskami mazanice a uhlíkmi.

Datovanie: pravdepodobne 13.–14. storočie

Objekt 28/2009: Odpadová jama – žumpa 28A, pôvodne studňa 28B

Obr. 3. Rez a pôdorys objektu 28/2009. Kresba D. Nagyová.
Abb. 3. Schnitt und Grundriss von Objekt 28/2009. Zeichnung D. Nagyová.

Objekt sa na úrovni 141,20 m n. m. javil v pôdoryse ako obdĺžnik s rozmermi 200 × 190 cm, ktorého výplň tvorila v strede červenohnedá zemina, lemovaná po okrajoch svetlohnedou a čiernou vrstvou. Až po vybratí polovice objektu na úroveň spodnej vody 140,2 m n. m. sa nám ozrejmila celková situácia, a to, že ho vlastne tvoria dva objekty. Na základe poradia, v akom sme ich vyberali, sme si ich nazvali 28A a 28B.

Žumpa 28A – zapustená do staršieho objektu 28B, v pôdoryse mala obdĺžnikový tvar s rozmermi 110 × 104 cm. Jej výplň tvorila červenohnedá zemina s veľkým množstvom črepov stredovekej keramiky, skla, kúskami uhlíkov a zvieracích kostí. Steny boli pôvodne vydrevenené doskami a spevnené v rohoch stojkami. Dno objektu, na ktorom ležala prútená rohož, bolo vo výške 140,2 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Studňa 28B – mala štvorcový pôdorys s rozmermi 90 × 90 cm, steny boli pôvodne vydrevenené. Z drevenej konštrukcie sa zachovali vzpery na južnom a severnom okraji objektu (gulašina s Ø 15 cm, zlomená pravdepodobne pri stavbe objektu 28A) a dosky debnenia v nižších úrovniach pod

Objekt 29/2009: Piecka

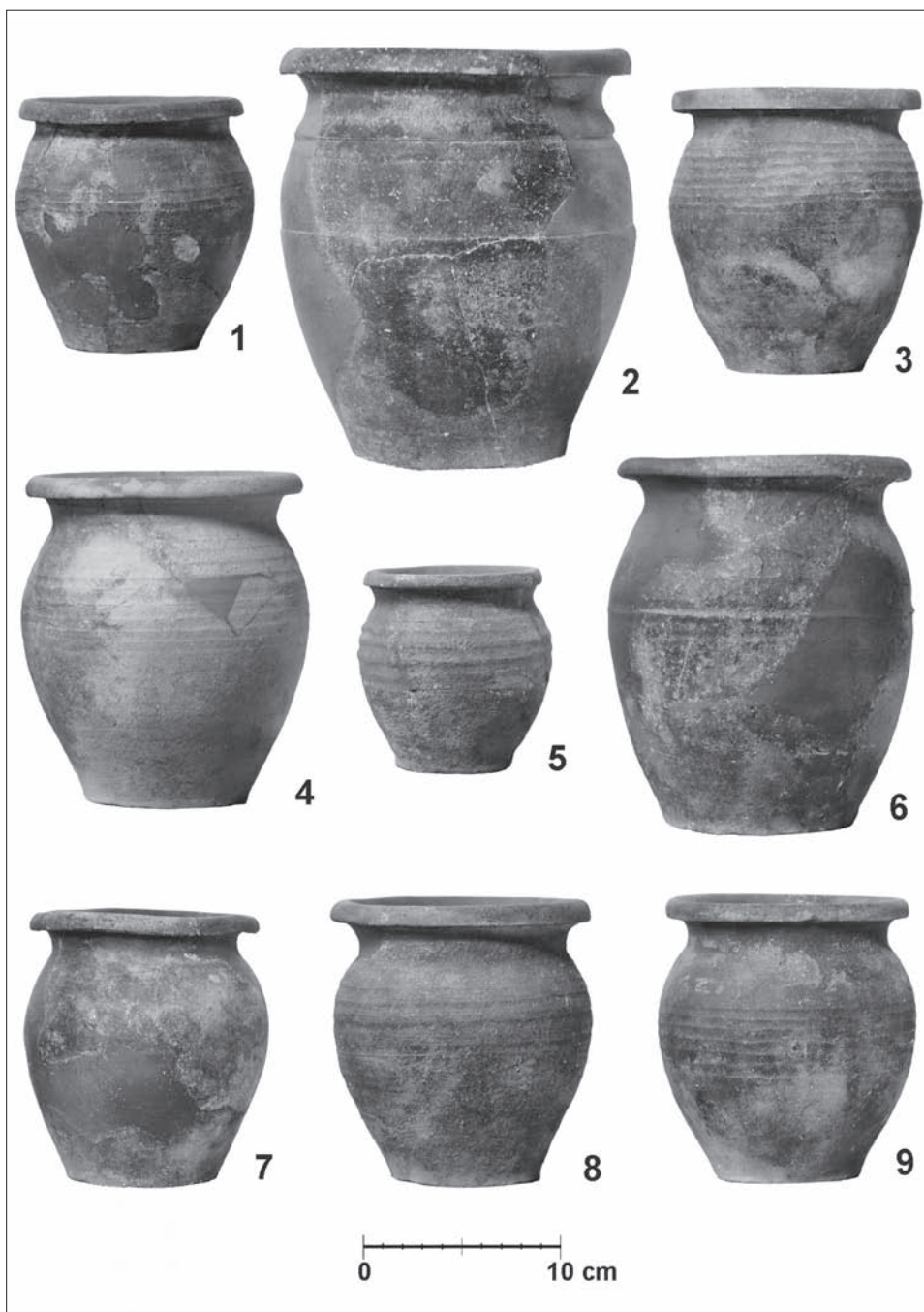
V pôdoryse oválny až hruškovitý objekt, po okrajoch tehlovočervenej farby (prepálený), z ktorého vychádzal podlhovastý kanál (predpečná jama), prerušený objektom 3/09 (studňa). Oválna komora piecky bola vyplnená svetlohnedou zeminou s veľkými kusmi výmazu piecky, uhlíkmi, zvieracími kosťami a popolom. Predpečná jama bola vyplnená

Obr. 4. Nádoby a fragment akvamanile z objektu 28/2009. Foto P. Nagy.

Abb. 4. Gefäße und Fragment eines Aquamanile aus Objekt 28/2009. Foto P. Nagy.

Obr. 5. Nádoby s ovalným okrajom z objektu 28/2009. Foto P. Nagy.

Abb. 5. Gefäße mit ovalem Rand aus Objekt 28/2009. Foto P. Nagy.

tmavou hnedosivou zeminou, premiešanou s uhlíkmi. Ústie pece bolo obložené plochými zlepcovými kameňmi. V prepálenom plášti piecky sme zachytili stopy prútenej konštrukcie kupoly. Objekt zachytený na úrovni 141,20 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 13.–14. storočie.

Objekt 30/2009: Studňa

Objekt sa na úrovni 141,80 m n. m. javil ako kónický sa smerom nadol zužujúca jama kruhového pôdorysu s $\varnothing$ 200 cm. Obsahovala sivohnedú hlinito-štrkovú zeminu, silne premiešanú popolom, uhlíkmi, kúskami mazanice a črepmi keramiky z 10.–13. storočia. Od hĺbky 140,40 m n. m. objekt zmenil charakter. Mal štvorcový pôdorys s rozmermi 90 × 90 cm a steny boli vydrevenené zatesávanými doskami. Dno objektu bolo minimálne v hĺbke 137,0 m n. m. (pri vyberaní sme sa z dôvodu zatápania spodnou vodou hlbšie nedokopali).

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 31/2009: Znížená zastrešená pracovná plocha (?)

V pôdoryse len čiastočne zachytený objekt štvorhranného tvaru s rozmermi 2,1 × 2 m, ktorého výplň tvorila sivohnedá zemina, premiešaná zlomkami tehloviny a kusmi žltého ílu. Na rohoch objektu boli kolové jamy s $\varnothing$ 40 cm. Bez datujúceho materiálu. Dno mala vo výške 141,80 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 17.–18. storočie.

Objekt 32/2009: Dom s kolovou konštrukciou (?)

Vo východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s tromi kolovými jamami s rozmermi: dĺžka 10,6 m × hrúbka 20–30 cm, ktorého výplň tvorila tmavohnedá, kusmi žltého ílu kropená zemina. Na rohoch a v strede objektu boli kolové jamy s $\varnothing$ kolov 30 cm bez datujúceho materiálu (obj. 32b pravdepodobne nebol súčasťou tohto objektu). Dno mal vo výške 141,90 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 10.–13. storočie.

Objekt 33/2009: Jama neznámej funkcie

Objekt sa javil v pôdoryse ako dve do seba zapustené kruhové jamy s $\varnothing$ 260 a 130 cm, ktorých výplň tvorila tmavo a čiernohnedá zemina, premiešaná kúskami ílu a fragmentmi kuchynskej i stavebnej (prstovky) keramiky. Dno objektu bolo minimálne v hĺbke 137,0 m n. m. (pri vyberaní sme sa z dôvodu zatápania spodnou vodou hlbšie nedokopali).

Datovanie: 13.–14. storočie

Objekt 34/2009: Dom – sýpka (?)

V južnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 6 m × hrúbka 20 cm, ktorého výplň tvorila čierna prepálená zemina s kusmi mazanice. Na dne objektu bola popolová vrstva s vysokým obsahom obilných zrn. Bez datujúceho materiálu. Dno mal vo výške 142,20 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 14.–15. storočie.

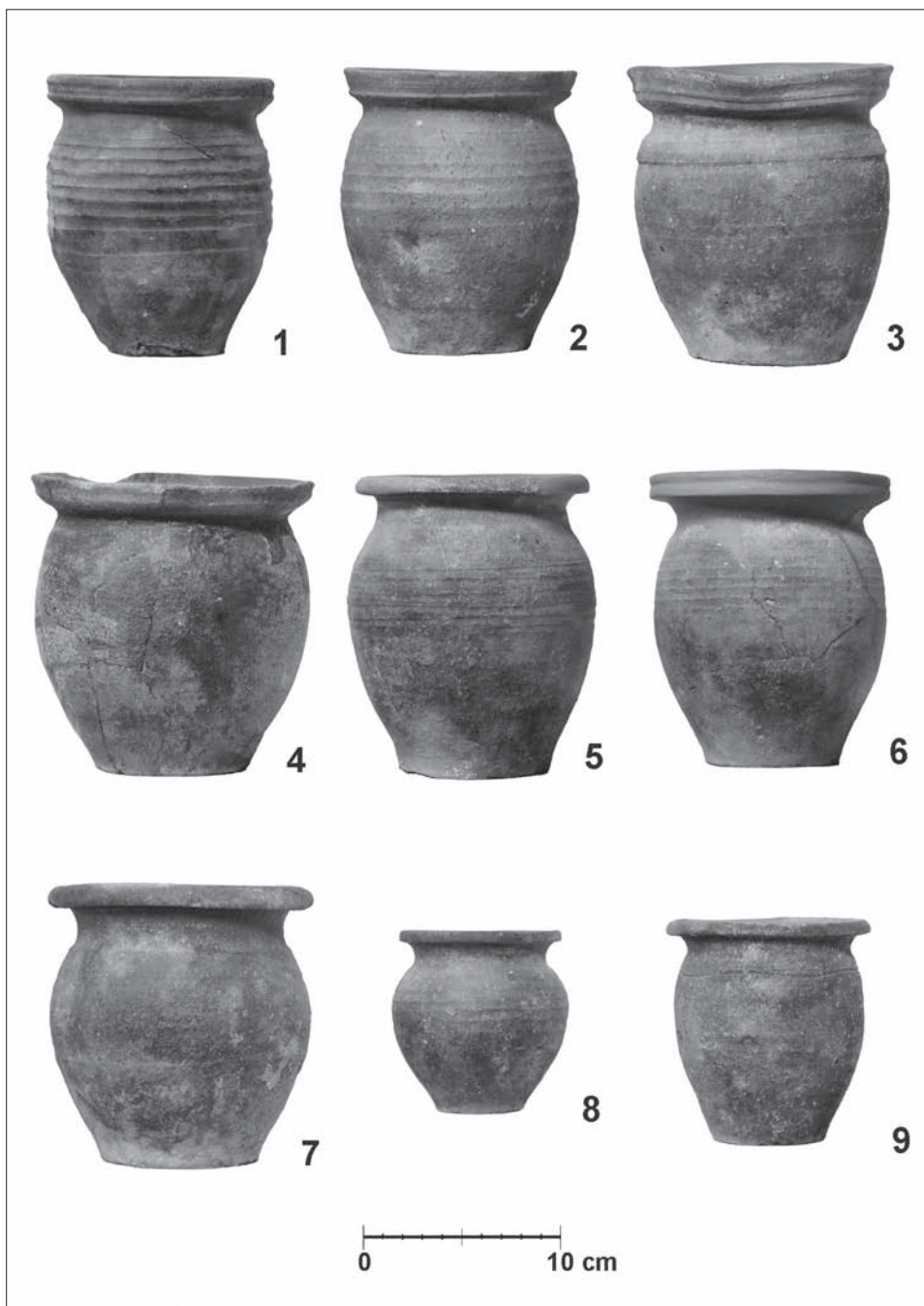
Objekt 35/2009: Dom s kolovou konštrukciou (?)

V južnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s dvoma kolovými jamami s rozmermi: dĺžka 226 cm × hrúbka 10 cm, ktorého výplň tvorila tmavohnedá, kusmi žltého ílu kropená zemina. Na rohoch boli kolové jamy s $\varnothing$ 50 cm. Bez datujúceho materiálu. Dno objektu bolo vo výške 141,30 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 10.–13. storočie.

Objekt 36/2009: Jama neznámej funkcie

Objekt len čiastočne zachytený pri bagrovaní objektu 33/09 sa v pôdoryse javil ako kruhová jama so zachyteným $\varnothing$ 250 cm, ktorej výplň tvorila tmavá čiernohnedá zemina.

Obr. 6. Nádoby z objektov 28/2009 (1–6) a 9/2009 (7–9). Foto P. Nagy.
Abb. 6. Gefäße aus den Objekten 28/2009 (1–6) und 9/2009 (7–9). Foto P. Nagy.

Bez datujúceho materiálu. Dno objektu bolo minimálne v hĺbke 137,0 m n. m. (pri vyberaní sme sa z dôvodu zatápania spodnou vodou hlbšie nedokopali).

Datovanie: pravdepodobne 13.–14. storočie.

Objekt 37/2009: Odpadová jama na kal

V pôdoryse kruhová jama Ø 40 cm, zachytená až na úrovni tzv. západnej jamy 139,5 m n. m. Dno objektu bolo na úrovni 139,10 m n. m. Jej výplň tvorila tmavohnedá humózna zemina, silne premiešaná ovocnými kôstkami.

Datovanie: 1. polovica 20. storočia.

Objekt 38/2009: Studňa – žumpa

V pôdoryse obdĺžniková jama, zachytená až na úrovni tzv. západnej jamy 139,5 m n. m., s rozmermi 120 × 110 cm, ktorej výplň tvorila tmavohnedá zemina s kusmi dreva. Na dne objektu sa nachádzalo zatesané brvno (pravdepodobne podstava pre zrubovú konštrukciu objektu). Bez datujúceho materiálu. Dno objektu bolo vo výške 139,00 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 13.–14. storočie.

Objekt 39/2009: Dom (?)

Na juhozápadnom a západnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 12,2 m × hrúbka 10 cm, ktorého výplň tvorila tehlovočervená vrstva s kusmi mazanice a uhlíkmi (zánikový horizont). Na dne objektu bola sivohnedá, lupenovo sa drobiaca, dlhodobo ušlapávaná vrstva – podlaha. Dno objektu bolo vo výške 141,30 m n. m.

Datovanie: 14. storočie.

Objekt 40/2009: Dom s kolovou konštrukciou (?)

Na západnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s dvoma kolovými jamami s rozmermi: dĺžka 10 m × hrúbka 30–40 cm, ktorého výplň tvorila hnedá hlinitá zemina s kúskami uhlíkov a mazanice. Kolové jamy mali Ø 50 cm. Bez datujúceho materiálu. Dno objektu bolo vo výške 141,40 m n. m.

Datovanie: na základe superpozície s objektom 39/09 – starší ako 14. storočie.

Objekt 41/2009: Dom (?)

Na južnom a juhozápadnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 4 m × hrúbka 20–40 cm, ktorého výplň tvorila hnedá hlinitá zemina s kúskami uhlíkov a mazanice. Na dne objektu bola kropenatá vrstvička s kúskami žltého ílu. Dno objektu bolo vo výške 141,40 m n. m.

Datovanie: včasný stredovek/pravek.

Objekt 42/2009: Piecka s predpecnou jamou

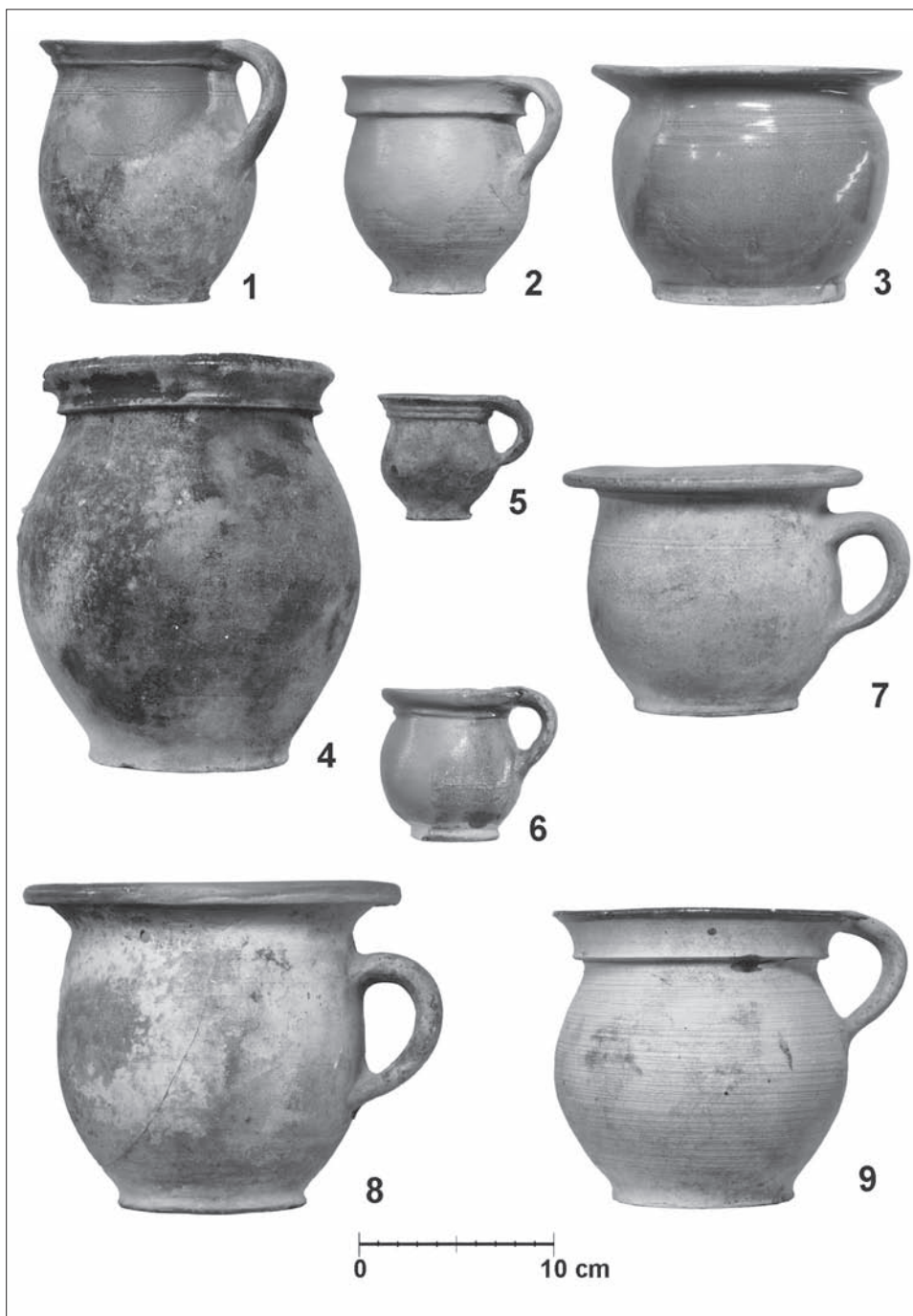
Na južnom a juhozápadnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 3,3 m × hrúbka 20–50 cm. Pravdepodobne oválna komora piecky bola vyplnená svetlohnedou zeminou s veľkými kusmi výmazu piecky, uhlíkmi a popolom. Výplň predpecnej jamy bola čieranosivá, popolová. Dno pece bolo vo výške 142,10 m n. m. (predpecná jama bola o 10 cm hlbšia).

Datovanie: pravdepodobne 16. storočie.

Objekt 43/2009: Dom – hospodárska budova s kolovou konštrukciou

Na južnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 140 cm × hrúbka 100 cm, ktorého výplň tvorila žltohnedá hlinito-ílovitá zemina s kúskami uhlíkov a mazanice. Dno objektu bolo vo výške 141,50 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Obr. 7. Nádoby z objektov 17/2009 (3), 18/2009 (5) a 19/2009 (1, 2, 4, 6-9). Foto P. Nagy.

Abb. 7. Gefäße aus den Objekten 17/2009 (3), 18/2009 (5) und 19/2009 (1, 2, 4, 6-9). Foto P. Nagy.

Obr. 8. Nádoby a fajky z objektov 17/2009 (3), 18/2009 (5, 6, 8) a 19/2009 (1, 2, 4, 7, 9). Foto P. Nagy.

Abb. 8. Gefäße und Pfeifen aus den Objekten 17/2009 (3), 18/2009 (5, 6, 8) und 19/2009 (1, 2, 4, 7, 9). Foto P. Nagy.

Objekt 44/2009: Základy tehlového domu s vyláhčovacími oblúčkmi

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 440 cm × hrúbka 150 cm, tvorený murivami z tehál bez kolku, s rozmermi 28 × 13 × 6 cm, spájanými kvalitnou vápennou maltou. Okrem tehál bez datujúceho materiálu. Základová špára objektu bola na úrovni 153, 62 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 17.–18. storočie.

Objekt 45/2009: Piecka

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 80 cm × hrúbka 35 cm. Pravdepodobne oválna komora piecky bola vyplnená svetlohnedou zeminou s kúskami mazanice z výmazu piecky, uhlíkmi a popolom. Dno pece, s 3 cm hrubým estrichom, bolo vo výške 143, 04 m n. m.

Datovanie: pravdepodobne 16.–17. storočie.

Obr. 9. Nádoby z objektu 44/2009 (1, 2) a fragment architektonického článku (3). Foto P. Nagy.

Abb. 9. Gefäße aus Objekt 44/2009 (1, 2) und Fragment eines architektonischen Elements (3). Foto P. Nagy.

Objekt 46/2009: Odpadová jama

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 440 cm × hrúbka 150 cm. Jama bola vyplnená svetlohnedou zeminou s veľkým množstvom kuchynskej keramiky, kúskami tehloviny, uhlíkmi a popolom.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 47/2009: Dom (?)

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi: dĺžka 5,8 m × hrúbka 20 cm, ktorého výplň tvorila čierna popolová vrstva s kusmi tehlovočervenej mazanice a uhlíkmi (zánikový horizont). Dno objektu bolo vo výške 141,30 m n. m.

Datovanie: 14.–15. storočie.

Objekt 48/2009: Dom s kolovou konštrukciou (?)

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s kolovou jamou s rozmermi: dĺžka 4 m × hrúbka 20–40 cm, ktorého výplň tvorila hnedočervená vrstva s kusmi mazanice a uhlíkmi (zánikový horizont). Kolová jama mala Ø 30 cm. Dno objektu bolo vo výške 142,30 m n. m.

Datovanie: 13.–14. storočie.

Objekt 49/2009: Ladnica – žumpa

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi 200 × 180 cm, ktorej výplň tvorila sivohnedá zemina premiešaná zlomkami tehál a veľkým množstvom fragmentov skla a keramiky. Steny objektu boli murované zo sekundárne použitých nekolkovaných tehál z objektu 15/09 a spájané ťom. Dno objektu bolo na úrovni 142,90 m n. m.

Datovanie: 17.–18. storočie.

Objekt 50/2009: Kanalizácia

Na východnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený objekt s rozmermi 100 × 58 cm, murovaný z tehál s kolkom CIP a drobnou vápennou maltou. Dno objektu bolo na úrovni 143,80 m n. m.

Datovanie: 17.–19. storočie.

Objekt 51/2009: Ladnica – žumpa

V pôdoryse obdĺžniková jama s rozmermi 175 × 145 cm, ktorej výplň tvorila sivohnedá zemina, premiešaná zlomkami tehál a strešnej krytiny. Steny objektu boli murované z tehál, s kolkom PPIB a spájané ťom. Dno objektu bolo na úrovni 140,35 m n. m.

Datovanie: 18.–19. storočie.

Hrob 1/2009: Žiarový hrob

V západnom profile stavebnej jamy len čiastočne zachytený hrob obsahoval v ruke robenú tmavosivú keramickú nádobu zdobenú plastickou výzdobou, s rozmermi: výška 17 cm × Ø v najširšom mieste 20 cm, ktorej výplň tvoril biely popol s kúskami spálených kostí. Popolnica bola uložená v zemi bez úpravy hrobovej jamy a bez milodarov. Okrem popolnice bez datujúceho materiálu. Dno mal vo výške 140,60 m n. m.

Datovanie: rámcovo datované k záveru Staršej doby železnej.

Zhodnotenie nálezov

Ohľadom archeologického materiálu: ako sme už spomenuli v kapitole o nálezových okolnostiach, najbohatšou skupinou objektov na stredoveké artefakty boli žumpy (objekty 9 a 28/2009). Reštaurovaním sa podarilo z objektu 28/2009 získať devätnásť celých keramických nádob (obr. 4–6) a z objektu 9/2009 tri nádoby (obr. 6:7–9). Takmer všetky sú hrncovitého

tvaru s ovaleným alebo tvarovaným okrajom. Niektoré sú zdobené rytou vlnovkou alebo obehovými pásmi. Tvarovo sa vymykajú len kanvica s lavatóriom (obr. 4:1, 2). Nádoby boli in situ v objekte uložené jedna v druhej. Okrem veľkého množstva fragmentov keramiky sa tu nachádzalo i niekoľko desiatok črepov bieleho skla s nálepmi, z minimálne troch pohárov. Medzi keramickými nálezmi vyniká fragment z akvamanile v tvare baranej hlavy (obr. 4:5). Je to zatiaľ druhý objav tohto druhu z Trnavy. V Zbierkach Západoslovenského múzea sa nachádza fragment akvamanile tvarom pripomínajúci ovečku (Novotný–Fuhrherr 1971, obr. 3 na s. 10, 41; Urminský 2010, 68). Nálezy datujeme na prelom 13.–14. storočia. Do tohto časového rámca môžeme priradiť i zásobnicovú jamu hruškovitého tvaru, ktorej steny boli vypletané prútím (objekt 14/2009). Okrem fragmentov keramiky sme z nej získali i niekoľko črepov červenohnedého skla s nálepmi, pochádzajúcich pravdepodobne z jedného kusa pohára.

Zo stredovekých nálezov treba spomenúť nález z objektu 20/2009 – piecky, ktorej vykurovací kanál bol spevnený tehľami. Okrem pomerne bežných tehál s organickými prímiesami (plevovky) s rozmermi 27 × 13 × 7 cm, akých sme našli na výskume niekoľko desiatok, sme v konštrukcii piecky odkryli i niekoľko fragmentov tehál rozmerov ? × 21 × 12 cm. Tehly – plevovky takýchto obrych rozmerov sme na Slovensku zaznamenali iba na kostole reformovanej cirkvi v Šamoríne, kde tvoria akúsi tehlovú bosáž juhovýchodného nárožia hlavnej lode. Šamorínske tehly majú rozmery 34,5 × 21 × 9 cm. Jediný analogický nález podobných stredovekých tehál, pokiaľ je nám známe, je zo Švajčiarska, z Kláštora sv. Urbana v Oberaargau (kanton Luzern), kde sa našli neskororománske tehly, datované do 13. storočia, s rozmermi 45 × 30 × 25 cm (Maurerer 2003, 227).

Napriek tomu, že väčšina novovekých vrstiev a objektov bola zlikvidovaná ešte pred začatím výskumu, našli sme (najmä v zahĺbených objektoch ľadníc) veľké množstvo novovekého materiálu. Z množstva fragmentov kuchynskej keramiky, získaných najmä z objektov 17, 18 a 19, sa podarilo reštaurátorom zrekonštruovať 18 celých nádob. Najpočetnejším tvarom sú džbány s jedným uchom hrncovitého tvaru (obr. 7). Okrem nich sú to taniere (3 kusy), trojnožka (obr. 8:2) či tvarové varianty džbánov s uchom: s výlevkou (obr. 8:1) a tvarovanou výduťou (obr. 8:3). Všetky nádoby sú glazované, najmä na vnútorných stranách. Prevláda zelená a hnedá glazúra. Vzhľadovo veľmi atraktívnou skupinou nálezov sú porcelánové výrobky, pravdepodobne z habánskych dielní (obr. 8:4–7). Interessantné je prevedenie výzdoby džbánu a taniera, ktorá takmer verne zachytáva dobovú architektúru. Nezaujímavými ale nie sú ani dve pravdepodobne lekárnické nádoby (obr. 8:5, 6). Prekvapivo pomerne malým počtom nálezov sú zastúpené fajky. Okrem dvoch starších, reliéfne zdobených, z objektov 19 a 18 (obr. 8:8, 9), to bola čierno glazovaná so zlateným vzorom a s výrobnou značkou firmy PARTSCH z Viedne (začiatok 20. storočia). Okrem keramiky sme z veľkej časti deštruovaného objektu 49/2009 (ľadnica) získali veľké množstvo tenkostenného fúkaného skla. Tento materiál dosiaľ neprešiel reštaurovaním. Objekty 17, 18, 19 a 49/2009 datujeme do 17.–18. storočia.

Na záver treba spomenúť ešte predmety nájdené pri záverečnej fáze výskumu (sledovanie úprav okrajov stavebnej jamy bagrom). Sú nimi dva takmer celé džbány s uchom, ktoré sme priradili k objektu 46/2009 (zo statických dôvodov úplne nevyberaný), v ktorom sa pôvodne nachádzali pravdepodobne za profilom (obr. 9:1, 2) a fragment architektonického článku, identifikovaný ako súčasť renesančnej fontány (obr. 9:3).

Epilóg

Krátko po skončení nášho výskumu sa zopakoval scenár s odbagrovaním časti skúmanej plochy pred zahájením archeologického výskumu na susednej parcele. Zostáva nám len dúfať, že takéto neštandardné začiatky archeologických výskumov sa nestanú v Trnave a na celom Slovensku trendom.

Literatúra

- HOŠŠO, J., 2008: Komplex stredovekých drevozemných a drevených stavieb v Trnave na Hviezdoslavovej ulici, Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 11, 3–10.
- MAUERER, CH., 2003: Die Herstellung der Backsteinwerkstücke des Zisterzienserklosters St. Urban. In: Backsteintechnologien im Mittelalter und Neuzeit (Badstüber, E.–Schumann, D., edd.), 227–238. Berlin.
- MÉSZÁROSOVÁ, K., 1988: Archeológia. In: Dejiny Trnavy, 23–33. Bratislava.
- NOVOTNÝ, B.–FUHRHERR, V., 1971: Katalóg archeologickej zbierky Západoslovenského múzea v Trnave. Bratislava.
- URMINSKÝ, J., 2001: Stredoveká Trnava vo svetle nových archeologických nálezov, Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 4, 21–26.
- 2010: Najstaršie dejiny Trnavy vo svetle archeologických nálezov. In: Dejiny Trnavy. Zväzok prvý (Šimončíč, J., ed.), 47–71. Trnava.

Zusammenfassung

Die archäologische Grabung beim Bau des Holiday Inn in Trnava

Die archäologische Grabung wurde vom Mai–August 2009 von den Mitarbeitern des Archäologischen Museums des Slowakischen Nationalmuseums durchgeführt. Der untersuchte Bau befindet sich im Zentrum der Stadt Trnava zwischen den Straßen Hollého und Hornopotočná. Freigelegt wurden 51 Objekte und ein Brandgrab. Diese relativ hohe Anzahl ergibt sich aus der Lage der ganz im Zentrum zwischen Pfarrkirche und Rathaus des mittelalterlichen Trnava gelegenen Fundstelle. Dass diese Stelle bereits ab dem 13. Jahrhundert intensiv besiedelt wurde belegt auch die Stärke der durch anthropogene Tätigkeit zwischen dem 13. und 20. Jahrhundert gebildeten Kulturschichten, die an einigen Stellen über 3,5 m stark ist. Aus dem Charakter der gefundenen Objekte können wir schließen, dass der hintere Teil der Parzellen zwischen den Straßen Hornopotočná und Hollého untersucht wurde. Fast alle von ihnen waren Teil der Wirtschaftsräumlichkeiten der sich wahrscheinlich näher an diesen Straßen befindenden Gebäude. Die Gebäude selbst wurden nur am Rand im Ost- und Westprofil erfasst. Offen bleibt die Lage der Gebäude aus dem 18.–20. Jahrhundert, da alle Schichten, in denen sich ihre Fundamente befanden, bereits vor Beginn der archäologischen Grabung ausgebagert worden waren. Wir haben versucht, ihre Lage „herauszufinden“, indem wir die Angaben der Katasterkarten aus den Jahren 1895 und 1935 in unsere Grundrisspläne einfügten. So können wir zumindest teilweise sagen, wo sich die Gebäude aus dem 18.–20. Jahrhundert befunden haben.

Die häufigsten Objekte auf der von uns untersuchten Fläche waren solche, die wir als Kühlgruben identifiziert haben. Der gemeinsame Nenner der freigelegten Kühlgruben war ihre Baukonstruktion. Alle waren quadratisch und ihre Wände waren aus minderwertigeren gebrannten Ziegelsteinen gemauert, die mit undurchlässigem Lehm im Mauerwerk miteinander verbunden worden waren. Nach Einbüßung ihrer Primärfunktion als Kühleinrichtung wurden sie als Abfallgruben genutzt. Von den vielen, besonders in den Objekten 17, 18 und 19 gefundenen Küchenkeramikfragmenten konnten die Restauratoren 18 ganze Gefäße rekonstruieren. Ihre häufigste Form sind topfartige Krüge mit einem Henkel (Abb. 7). Neben ihnen dann Teller (3 Stück), ein Dreifuß (Abb. 8:2), oder Formenvarianten von Henkelkrügen: mit Ausguss (Abb. 8:1) und geformter Ausbauchung (Abb. 8:3). Alle Gefäße sind besonders auf den Innenseiten glasiert, wobei eine grüne und eine graue Glasur überwiegen. Eine optisch sehr attraktive Fundgruppe sind Porzellanerzeugnisse, die wahrscheinlich aus den Werkstätten der Habaner stammen (Abb. 8:4–7). Interessant ist die Ausführung einer Verzierung eines Kruges und eines Tellers, welche die zeitgenössische Architektur fast getreu wiedergibt. Nicht uninteressant sind aber auch zwei wahrscheinliche Apothekergefäße (Abb. 8:5, 6).

In relativ geringer Anzahl sind überraschenderweise Pfeifen vertreten. Außer den beiden reliefverzierten älteren Exemplaren aus den Objekten 19 und 18 (Abb. 8:8, 9) gab es noch ein schwarzglasiertes Exemplar mit Goldmuster und einer Marke der Wiener Firma PARTSCH (Anfang des 20. Jhdts.). Außer Keramik wurde in Objekt 49/2009 noch eine Fülle dünnwandiges, geblasenes Glas gefunden. Die Objekte 17, 18, 19 und 49/2009 datieren wir in das 17.–18. Jahrhundert. Die übrigen Kühlgruben in das 19.–20. Jahrhundert.

Ebenfalls eine zahlreich vertretene Objektgruppe waren Öfen. Bei allen von ihnen handelt es sich wahrscheinlich um Küchenöfen, da wir bei keinem von ihnen Spuren von Produktionstätigkeiten gefunden haben. Ebenso wie die Kühlgruben waren auch die Öfen alle auf die gleiche Art und Weise gebaut. Eine im voraus ausgehobene Grube wurde mit gelblich-grauem Lössboden gefüllt, in dem anschließend der Ofen modelliert wurde. Sie unterschieden sich jedoch in der Form und in der Art wie Heizkammer und -kanal modelliert worden waren. Die Kammer wurde entweder auf einer Rutenkonstruktion modelliert wie es bei den Objekten 11A und 29/2009 belegt ist, oder man versah die Lössgrube mit einer Holzverschalung, welche den Löss anschließend niederdrückte und nach dem Brennen eine Kammer bildete, wie es am besten bei Objekt 20/2009 zu sehen ist. Der Heizkanal war mit Ziegeln (Objekte 11B und 20/2009) oder Steinen (Objekt 29/2009) befestigt. Dem wenigen in ihnen gefundenen Material nach haben wir ihre Bauzeit in den Zeitraum zwischen dem 13.–16. Jahrhundert gelegt.

Die dritte Gruppe bildeten Brunnen. Vier von ihnen stammen aus dem 13.–14. Jahrhundert, der fünfte

stammt vom Anfang des 20. Jahrhunderts und war aus Ziegeln gemauert, die mit dem Stempelaufdruck MITTACSEK P. versehen waren (Erste Tyrnauer Ringofen Ziegelei Paul Mittacsek). Die mittelalterlichen Brunnen waren viereckig, mit Brettern eingefasst und in den Ecken mit Stützfeilern befestigt.

Die letzte an Funden sehr reiche Gruppe bildeten mittelalterliche Senkgruben. Alle drei hatten einen quadratischen Grundriss. Ursprünglich hatten sie wahrscheinlich eine ähnliche Holzeinfassung wie die Brunnen, die jedoch bei keiner von ihnen erhalten geblieben ist. Nachdem sie ausgedient hatten, wurden sie als Abfallgruben benutzt. Infolge dessen konnten nach der Restaurierung nur aus Objekt 28/2009 neunzehn komplette Keramikgefäße (Abb. 4–6) und aus Objekt 9/2009 drei Gefäße (Abb. 6:7–9) geborgen werden. Fast alle haben eine topfartige Form mit ovalem oder geformtem Rand. Einige sind mit einer eingeritzten Wellenlinie oder mit umlaufenden Bändern verziert. Formenmäßig hebt sich nur eine Kanne mit einem Lavoir von ihnen ab (Abb. 4:1, 2). Unter den Keramikfunden ragt das Fragment eines Aquamanile heraus, das die Form eines Widderkopfs hat (Abb. 4:5). Außer einer Fülle an Keramik befanden sich dort noch mehrere Dutzend weiße Glasscherben von Bechern mit Aufschmelzungen. Die Funde datieren wir an die Wende vom 13. zum 14. Jahrhundert. Bei der Aufzählung dürfen wir zwei von der Bauweise her interessante Objekte nicht vergessen. Bei ersterem handelt es sich um das Fundament eines Hauses (Objekt 44/2009) mit Stützbögen und einer birnenförmigen Vorratsgrube, deren Wände aus Flechtwerk (wahrscheinlich aus Haselnussruten) bestanden (Objekt 14/2009). Außer Keramikfragmenten wurden in diesem Objekt noch einige rotbraune Glasscherben mit Aufschmelzungen gefunden, die wahrscheinlich von einem einzigen Becher stammen.

Abschließend müssen noch zwei Funde bautechnischer Elemente erwähnt werden. Aus Objekt 20/2009 (Ofen) stammen mittelalterliche Ziegel mit dem riesigen Format 21×12 cm. Bei dem zweiten handelt es sich um das Fragment eines architektonischen Elementes, das als Teil einer Fontaine aus der Renaissancezeit identifiziert (Abb. 9:3) und in der Schlußphase der Grabung entdeckt wurde (beim Herrichten der Baugrubenränder).

Mgr. Peter **Nagy**, Slovenské národné múzeum, Archeologické múzeum, Žižkova 12, PO Box 13, SK 810 06 Bratislava, p.nagy.engerau@gmail.com